

LLIBRE DELS SECRETS DE AGRICULTURA CASA RUSTICA Y PASTORIL recopilat de diversos autors, antics y moderns, de llengua llatina, italiana, y francesa, en nostra vulgar llengua catalana, per fra Miquel Agustí prior del Temple de la fidelíssima vila de Perpinya, de la religio del Hospital de Sant Ioan de Hierusalem: natural de la vila de Banyoles Bisbat de Girona

Ens plau donar la benvinguda a una altra impressió facsímil del “Llibre dels secrets d’agricultura”, conegut també com *Llibre del prior*. L’any 1988 ja n’hi havia hagut una altra amb el títol de *Llibre dels secrets d’agricultura, casa rústica i pastoril*,¹ que, a hores d’ara, es troba exhaurida. Podem dir, doncs, que afortunadament les reedicions d’aquest llibre continuen produint-se. Segons Amadeu-J Soberanas,² “L’obra del prior Agustí és d’aquelles que, gràcies a l’èxit popular assolit, sobretot a pagès en aquest cas, es reimprimeixen –fraudulosament o no– multitud de vegades i, com acostuma a passar, algunes estampacions es volatilitzen del tot, no en resta ni un mínim testimoni”. En l’estudi, Soberanas documenta una vintena d’edicions, datades des de l’any 1617 fins al primer quart del segle XIX. A aquest llistat n’haurem d’afegir dues més, una del segle XX i una altra del segle XXI. És evident que la finalitat d’aquestes dues últimes impressions no tenen res a veure amb les anteriors; si abans l’obra del prior Agustí tenia com a objectiu informar sobre la manera de portar una propietat rural de manera autosuficient, ara, segons Lluís Argemí,³ aquesta utilitat no sols rau en els aspectes tècnics “sinó en el que té de descripció d’un mode de vida, d’una manera de pensar: la del pagès autosuficient del segle XVII. Segons Montserrat Duran, en certs contractes apareixia l’obra com a ideal dels bons usos, i és d’imaginar que això es referia tant a la manera de conrear com a la forma de viure. Si és així, l’obra d’Agustí ens ajuda a entendre un període important de la història de la nostra agricultura, i en aquest sentit l’obra es demostra molt profitosa per als especialistes”.

L’edició actual s’obre amb un pròleg d’Emili Giralt i Raventós –un dels seus últims escrits– en què identifica la font bàsica de la qual beu el prior –*L’agriculture et la maison rustique*, dels metges Charles Estienne i Jean Liébault⁴– i explica la llarga relació de l’autor amb el *Llibre dels secrets*. Malauradament, ja no podem compartir tots els coneixements que Emili Giralt acumulava: “Moltes coses m’han quedat per dir; sobre els valors del llibre, sobre les causes de la seva popularitat, sobre la figura arquetípica del seu principal destinatari...Potser algun dia, sota el títol de *Més coses sobre el llibre del Prior*, tindrè ocasió de dir-les”⁵

La introducció de Xavier Luna i Batlle dona compte de totes les reedicions i estudis que s’han portat a terme del llibre, i entra, per primer cop, en l’anàlisi comparativa del llibre d’Agustí amb la seva font francesa. Malgrat que el *Llibre dels secrets* pugui semblar en molts passatges una còpia del llibre francès, la seva originalitat és remarcable i més que d’una còpia cal parlar d’adaptació. Xavier Luna detalla l’aportació original del llibre amb les referències al món agrícola català i divideix l’estudi en els següents apartats: *Les masies, El conreu de la terra, Explotació pecuària o pastoril, La mater família, Destil·lació confitats i remeis de farmacopea popular, Tècnica del mestre de cases, Divertiment i La llengua*. En tots aquests apartats Luna ens ofereix un tast del que podem trobar en la lectura del *Llibre del prior*, sempre a partir d’una visió actual, contraposada amb el text i documentada. El següent fragment n’és una mostra: “La ruda, segons els reculls etnogràfics d’avui és una “herba de bruixes” o una

1. *Llibre dels secrets d’agricultura, casa rústica i pastoril*, Edicions Altafulla, Barcelona, 1988

2. Amadeu-J Soberanas: “Les edicions del “Prior”” a Miquel Agustí, *Llibre dels secrets d’agricultura, casa rústica i pastoril*, Edicions Altafulla, Barcelona, 1988, p.39. L’edició príncep de 1617 és en català, però la resta d’edicions que es coneixen és en castellà.

3. Lluís Argemí: “Presentació” a Miquel Agustí, *Llibre dels secrets d’agricultura, casa rústica i pastoril*, Edicions Altafulla, Barcelona, 1988, p. 10

4. Aquesta informació ja fou donada a conèixer a “Les fonts del *Llibre dels secrets de agricultura* de fra Miquel Agustí (1617)”, dins *Mélanges offerts à Charles Leselbaum*, Éditions Hispaniques, Paris, 2002, p.327-339

5. Emili Giralt i Raventós: “Pròleg (atípic)”, pag. IX

“herba de dones” perquè “la condició de planta abortiva és la que a nivell popular sol ser la més coneguda”.⁶ En el *Secrets* d’Agustí es recull una curiosa propietat d’aquesta herba, que podem associar a una mena de poder de bruixeria: “Si una dona que haurà viscut mal de son cos o tindrà la mesada y tocarà aquesta planta o se acosta per poch que la toch encontinent se mor la planta [f.31r].”⁷

Comentari a part requereix l’últim apartat, *La llengua*. Luna hi descriu els trets més característics de la llengua utilitzada, sempre amb rigor i solvència en cada una de les consideracions que hi adueix. De manera força detallada analitza els trets medievals que encara denota la llengua d’Agustí. També trobem informació sobre els cultismes, els mots dialectals, els proverbis, els castellanismes i gallicismes, i els trets gramaticals més remarcables. Per finalitzar, arriba a la conclusió que l’estadi de la llengua d’Agustí cal situar-lo a cavall entre una llengua amb característiques medievals i una altra de trets més moderns: “En resum, la llengua del llibre d’agricultura de Miquel Agustí se situa en l’època moderna però hi arrossega una part de la llengua clàssica medieval, i n’és un testimoni ric i complex. Ric per la diversitat de temes i, per tant, obert a donar mostres lingüístiques de molts camps semàntics; complex perquè no poques vegades l’autor vacil·la entre la solució clàssica i la moderna. Volem insistir en la idea que ofereix una visió privilegiada dels processos de canvi lingüístic del català del segle XVII, un dels segles menys estudiats fins ara, com també un compendi del lèxic agrícola de l’època”⁸

El mateix Xavier Luna, en l’article “Variació històrica i dialectal dins els *Secrets d’agricultura* (1617) de Miquel Agustí”,⁹ ja havia tractat molts del punts que ens exposa en la introducció. Ara, i com especialista en l’obra del prior, només ens resta encoratjar-lo a acabar la feina començada, objectiu que, d’altra banda, ell mateix ja manifesta: “Els *Secrets* d’Agustí, doncs, esperen aquesta anàlisi que hem iniciat d’una manera artesana i hem de ser prudents en tot allò que hem apuntat fins que no s’hagi fet aquest estudi exhaustiu, perquè la complexitat del text ho demana”¹⁰

Ja que ens trobem en l’anàlisi d’un dels llibres d’agricultura més conegut en l’àmbit català, no puc deixar de ressaltar un cert paralelisme amb un altre llibre d’agricultura, que en el seu temps, també va gaudir de força èxit a Mallorca, malgrat que no fou mai editat, però sí profusament copiat. Em refereixo a *Art de conró*, de Montserrat Fontanet, de 1714,¹¹ del qual s’han trobat fins ara nou manuscrits datats entre la segona meitat del XVIII i la segona del XIX. També hi ha edicions modernes: la primera transcripció i estudi crític és de 1979.¹² Aquesta primera transcripció s’ha utilitzat per a la reimpressió de 1986¹³ i la de 2001,¹⁴ encara que aquesta última s’ha fet amb la voluntat d’arribar a un públic més ampli, per la qual cosa s’ha adaptat la normativa ortogràfica i la puntuació.

Per concloure, és bo recordar que només a partir de l’estudi lingüístic de llibres o manuscrits no literaris podrem arribar a tenir una idea clara de l’evolució de la llengua catalana, sense deixar de banda l’anàlisi diacrònica de la llengua en els diversos territoris. Si no ho fem així, no podrem establir els estadis pels quals ha passat la prosa catalana en els segles XVII i XVIII. Cal dir que a poc a poc els diver-

6. Informació extreta de *Plantes medicinals del Pirineu català*, cita 22.

7. Introducció, p. xxiii

8. Introducció, p. xxxi

9. Publicat a *Estudis de Llengua i Literatura catalanes*/XLIX. Miscel·lània Joan Veny, 5. Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2004, p.37-51

10. Xavier Luna (2004): Op.cit.p.51

11. *Art de conró compost per Montserrat Fontanet del lloc de Llorito, òlim conductor de Son Juan Arnau, y de la Porrassa; mayoral de Massanella, de Lloseta y de Son Sanct Juan, segons lo estil de Mallorca, 1747*

12. Mª Dolores Juncosa i Catalina Martínez (1979) “Art de conró compost per Montserrat Fontanet del lloc de Llorito, òlim conductor de Son Juan Arnau, y de la Porrassa; mayoral de Massanella, de Lloseta y de Son Sanct Juan, segons lo estil de Mallorca, 1747. Transcripció i estudi lingüístic de”, *Estudis d’Història Agrària*/3, Curial. (pàg. 165 a 196), Barcelona

13. A “Quaderns de Lloret”

14. Montserrat Fontanet (2001): *Art de conró*. Proemi i estudi preliminar de Andreu Ramis Puig-gros; El Gall editor, Pollença.

sos estudis monogràfics comencen a donar-nos prou informació perquè aquesta visió global de l'evolució de la llengua catalana arribi a ser, ben aviat, una realitat ben factible.

Catalina MARTÍNEZ TABERNER
Universitat de Barcelona